CZU: 343.23:343(478)(094.4) **DOI: 10.5281/zenodo.7348731**

MOMENTUL DE CONSUMARE A INFRACȚIUNILOR CU MODALITĂȚI NORMATIVE ALTERNATIVE

BRÎNZA Serghei,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,Departamentul Drept penal,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0001-5937-3926

STATI Vitalie,
doctor în drept, conferenţiar universitar, Departamentul Drept penal,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-1371-4961

Common to offenses with alternative normative modalities of the prejudicial act is that they can be committed in any of the normative modalities of the prejudicial act. Any of the normative modalities of the prejudicial act expresses the typicality of the corresponding offense. Regardless of the number of normative modalities that the committed act records, the offense will be a single one. The prolonged offense cannot be considered consumed from the moment of committing the first criminal act that constitutes the prejudicial act. To state the contrary means to confuse (in terms of the moment of consumption) the prolonged offense with the offense with alternative normative modalities of the prejudicial act. Participation is possible at any stage of committing the offense with alternative normative modalities of the prejudicial act, but until its consumption. It is important that the intention of the intervention of a new co-author, who is to carry out another normative modality of the prejudicial act, to be formed either until the realization by another co-author, of the previous normative modality of the prejudicial act, or in the process of realization by a another co-author of the previous normative modality of the prejudicial act.

Keywords: offenses with alternative normative modalities of the prejudicial act; prolonged offense; the moment of consumption of an offense; the moment of exhaustion of an offense; participation.

În doctrina penală din România este utilizată noţiunea „infracţiunea cu conţinut alternativ”. De exemplu, M.A. Hotca opinează: „Infracţiunile cu conţinut alternativ sunt acelea care pot fi comise în mai multe modalităţi sau variante”. [1, p. 250] La rândul lor, F. Streteanu şi D. Niţu consideră că norma de incriminare cu conţinut alternativ este cea pentru care legea prevede variante alternative ale principalelor elemente constitutive, echivalente sub semnul semnificaţiei lor penale. [2, p. 262] În Decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a României nr. 16 din 08.06.2016 privind pronunţarea unei hotărâri prealabile referitoare la cuprinsul acţiunilor enumerate în art. 29 alin. (1) lit. a), b) şi c) din Legea nr. 656/2002, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

în materie penală se referă la un exemplu de infracţiune cu conţinut alternativ: „Infracţiunea de spălare de bani are trei variante: cea prevăzută la lit. a), cea prevăzută la lit. b) şi cea prevăzută la lit. c) ale alin. 1 din art. 29 din Legea nr. 656/2002, republicată, cu modificările ulterioare. Acţiunile enumerate în cuprinsul art. 29 alin. (1) lit. a), b) şi c) din Legea nr. 656/2002, republicată, cu modificările ulterioare, reprezintă modalităţi ale elementului material. Spălarea de bani este o infracţiune la care elementul material constă într-o acţiune ce se poate realiza în şapte modalităţi alternative (schimbarea, transferul, ascunderea, disimularea, dobândirea, deţinerea sau folosirea). [...] Dacă infracţiunea de spălare de bani s-a produs prin realizarea mai multor modalităţi ale elementului material, aparţinând unor variante distincte, acest aspect va fi valorificat în încadrarea juridică, prin reţinerea tuturor acestor variante. Ca atare, realizarea mai multor acţiuni ce reprezintă elementul material al infracţiunii de spălare de bani, în realizarea aceleiaşi rezoluţii infracţionale, nu afectează unitatea infracţională”. [3]

În doctrina penală din Republica Moldova, S. Copeţchi şi I. Hadîrcă utilizează noţiunea „infracţiunea cu semne alternative” [4, p. 204-206], care este similară ca semnificaţie cu noţiunea „infracţiunea cu conţinut alternativ”, la care se recurge în doctrina penală română. Pentru studiul de faţă prezintă interes unul dintre tipurile infracţiunii cu semne alternative, pe care unii doctrinari din Republica Moldova îl desemnează prin sintagma „infracţiunea cu acţiuni alternative”. [5, p. 69; 6, p. 285; 7, p. 313] Totuşi, aşa cum rezultă din analiza Codului penal al Republicii Moldova, infracţiunile de acest gen pot fi comise nu doar pe calea acţiunii, ci şi pe calea inacţiunii. Cu toate acestea, nici sintagma „infracţiunea cu acţiuni / inacţiuni alternative” nu ar exprima la justa valoare ipoteza la care se referă. Or, o singură infracţiune presupune prezenţa unei singure acţiuni sau inacţiuni prejudiciabile. Două sau mai multe acţiuni ori inacţiuni prejudiciabile denotă, de regulă, prezenţa a două sau a mai multor infracţiuni. Excepţie constituie doar următoarele tipuri de infracţiuni unice: 1) infracţiunea complexă; 2) infracţiunea în care acţiunile (inacţiunile) componente ale faptei prejudiciabile sunt săvârşite în paralel (de exemplu, infracţiunea prevăzută la art. 241^1 CP RM); 3) infracţiunea în care acţiunile (inacţiunile) componente ale faptei prejudiciabile sunt săvârşite în mod succesiv (de exemplu, infracţiunile prevăzute la art. 238 CP RM).

În acest context, consemnăm că, în doctrina penală rusă, V. Şcepelkov utilizează sintagma „infracţiunea cu componenţe (conţinuturi) alternative” [8]

pentru a caracteriza ceea ce unii doctrinari din Republica Moldova numesc „infracţiune cu acţiuni alternative”. Considerăm că V. Şcepelkov admite o confuzie. Deducem aceasta din explicaţia enunţată în Decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a României nr. 25 din 03.10.2017 referitoare la pronunţarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept „dacă acţiunile enumerate în art. 9 lit. b şi c din Legea nr. 241/2005 reprezintă modalităţi normative distincte de săvârşire a infracţiunii de evaziune fiscală sau variante alternative ale elementului material al infracţiunii unice de evaziune fiscală”. Astfel, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a stabilit: „În cazul infracţiunilor cu conţinut alternativ, modalităţile diferite, prevăzute în norma de incriminare, nu generează un concurs de infracţiuni, nu afectează unitatea infracţiunii. Dimpotrivă, în cazul infracţiunilor cu conţinuturi alternative, dacă se realizează mai multe dintre aceste conţinuturi, ne vom afla în prezenţa unui concurs de infracţiuni”. [9]

Despre aceeaşi distincţie vorbesc unii doctrinari români. Astfel, M.A. Hotca menţionează: „Infracţiunile cu conţinuturi alternative sunt cele care reunesc sub acelaşi *nomen iuris* mai multe infracţiuni autonome”. [1, p. 250] F. Streteanu şi D. Niţu sunt de părerea că infracţiunea cu conţinuturi alternative este aceea în care sunt reunite sub aceeaşi denumire două sau mai multe infracţiuni de sine stătătoare. [2, p. 262-263]

În opinia noastră, o singură infracţiune are o singură componenţă (un singur conţinut). Din prevederile Codului penal al Republicii Moldova nu reiese că o singură infracţiune ar putea avea mai multe componenţe (conţinuturi). De aceea, din perspectiva dreptului penal al Republicii Moldova, corect este să afirmăm că – în acelaşi articol sau chiar în acelaşi alineat al legii penale – poate fi prevăzută răspunderea pentru mai multe infracţiuni. Astfel, de exemplu, în alin. (1) art. 135^1 CP RM sunt reunite unsprezece variante-tip de infracţiuni. În alin. (1) art. 137 CP RM sunt reunite patru variante-tip de infracţiuni. În alin. (2) art. 137 CP RM sunt reunite trei variante-tip de infracţiuni. În alin. (3) art. 137 CP RM sunt reunite cinci variante-tip de infracţiuni. În alin. (1) art. 137^1 CP RM sunt reunite două variante-tip de infracţiuni. În art. 137^2 CP RM sunt reunite patru variante-tip de infracţiuni. În alin. (3) art. 137^3 CP RM sunt reunite cinci variante-tip de infracţiuni. În alin. (1) art. 289^1 CP RM sunt reunite şapte variante-tip de infracţiuni. În alin. (1) art. 289^2 CP RM sunt reunite cinci variante-tip de infracţiuni. În alin. (1) art. 289^3 CP RM sunt reunite patru variante-tip de infracţiuni. Şi astfel de exemple pot continua.

Luând în considerare toate cele mai menţionate mai sus, suntem de părerea că, în locul sintagmei „infracţiunea cu acţiuni / inacţiuni alternative” ar fi mai potrivit să se recurgă la sintagma „infracţiunea cu modalităţi normative[2] alternative ale faptei prejudiciabile”. Astfel de infracţiuni sunt prevăzute la art. 135, 136, 150, 165, 172, 175[1], 176[1], 179, 197, 199 etc. CP RM. Comun pentru toate aceste infracţiuni este că ele pot fi săvârşite în oricare dintre modalităţile normative ale faptei prejudiciabile. Conform alin. (1) art. 52 CP RM, „se consideră componenţă a infracţiunii totalitatea semnelor obiective şi subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracţiune concretă”. Din perspectiva acestei norme, oricare dintre modalităţile normative ale faptei prejudiciabile exprimă tipicitatea infracţiunii de acest gen. Indiferent de numărul de modalităţi normative pe care le înregistrează fapta săvârşită, infracţiunea va fi una singură.

De exemplu, în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 150 CP RM, fapta prejudiciabilă se înfăţişează prin intermediul celor două modalităţi normative cu caracter alternativ: 1) determinarea sinuciderii; 2) înlesnirea sinuciderii.

Folosirea în art. 150 CP RM a conjuncţiei „sau” între cuvintele „determinarea” şi „înlesnirea” nu lasă loc pentru alte interpretări. Această conjuncţie denotă că, pentru aplicarea art. 150 CP RM, este suficientă prezenţa în cele săvârşite a oricăreia dintre cele două modalităţi normative ale acţiunii prejudiciabile prevăzute de articolul în cauză. Ca urmare, persoana are calitatea de subiect al infracţiunii prevăzute la art. 150 CP RM în oricare dintre următoarele trei ipoteze: 1) persoana doar a determinat sinuciderea; 2) persoana doar a înlesnit sinuciderea; 3) persoana a determinat şi a înlesnit sinuciderea.

Nici infracţiunea prevăzută la art. 150 CP RM, nici alte infracţiuni cu

[2]Modalităţile normative ale unei fapte prejudiciabile trebuie deosebite de modalităţile faptice ale acesteia. Astfel, modalităţile normative sunt specificate de către legiuitor în dispoziţia de incriminare. În opoziţie, modalităţile faptice ale unei infracţiuni nu sunt specificate de către legiuitor în dispoziţia de incriminare, iar prezenţa acestora este dedusă pe calea interpretării doctrinare.

Spre exemplu, în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 237 CP RM, modalităţile normative ale faptei prejudiciabile sunt: 1) fabricarea; 2) punerea în circulaţie. La rândul său, modalitatea normativă de fabricare se prezintă sub două modalităţi faptice: a) contrafacere; b) alterare. Modalitatea normativă de punere în circulaţie presupune, de asemenea, două modalităţi faptice: a) înstrăinare/desfacere; b) folosire.

Modalităţi faptice pot fi atestate nu doar în ipoteza infracţiunilor cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile. De exemplu, în cazul infracţiunilor prevăzute la alin. (1) şi (2) art. 252 CP RM, deducem prezenţa a două modalităţi faptice ale faptei prejudiciabile: 1) crearea insolvabilităţii; 2) agravarea insolvabilităţii.

modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile nu sunt infracţiuni complexe. Într-o infracţiune complexă, una dintre componente (şi anume – acţiunea sau inacţiunea adiacentă) se află în dependenţă faţă de cealaltă componentă (şi anume – faţă de acţiunea sau inacţiunea principală). În contrast, în cazul infracţiunilor cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile, fiecare dintre modalităţile normative este de nivel egal cu celelalte modalităţi normative. Nu se poate susţine că, de exemplu în ipoteza infracţiunii prevăzute la art. 150 CP RM, determinarea sinuciderii reprezintă componenta principală, iar înlesnirea sinuciderii constituie componenta secundară.

Totodată, nu este exclus ca unele infracţiuni să îmbine trăsăturile infracţiunii complexe şi cele ale infracţiunii cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile. De exemplu, în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 165 CP RM, fapta prejudiciabilă este alcătuită din: 1) acţiunea principală, care presupune câteva modalităţi normative alternative, *şi* 2) acţiunea sau inacţiunea adiacentă care, la rândul său, presupune mai multe modalităţi normative alternative.

Infracţiunile cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile trebuie deosebite, de asemenea, de infracţiunile în care acţiunile (inacţiunile) componente ale faptei prejudiciabile sunt săvârşite în paralel. Putem, desigur, presupune că, de exemplu, în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 165 CP RM, aplicarea violenţei nepericuloase pentru viaţa sau sănătatea persoanei este săvârşită în paralel cu ţinerea în servitute. Totuşi, un asemenea paralelism nu are un caracter obligatoriu, spre deosebire de cel atestat, de exemplu, în cazul infracţiunii prevăzute la art. 241^1 CP RM. În acest ultim caz, acţiunea de practicare a activităţii financiare trebuie să fie însoţită necesarmente de inacţiunea de omisiune a înregistrării şi/sau obţinerii autorizării (licenţei) în modul prevăzut de legislaţie. Altminteri, art. 241^1 CP RM nu va putea fi aplicat.

Infracţiunile cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile trebuie deosebite, de asemenea, de infracţiunile în care acţiunile (inacţiunile) componente ale faptei prejudiciabile sunt săvârşite în mod succesiv. De exemplu, în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 238 CP RM, acţiunea de prezentare a unor informaţii false este urmată de acţiunea fie de obţinere a unui credit, a unui împrumut sau a unei despăgubiri/indemnizaţii de asigurare, fie de majorare a sumei acestora, fie de obţinere a unui credit sau împrumut în condiţii avantajoase. În ipoteza infracţiunilor cu modalităţi normative

alternative ale faptei prejudiciabile, nu este obligatoriu ca fapta săvârşită să presupună succesiunea modalităţilor normative alternative. Aşa cum am afirmat *supra*, prezenţa oricăreia dintre aceste modalităţi este suficientă pentru ca infracţiunea să se consume. În contrast, în ipoteza infracţiunilor în care acţiunile (inacţiunile) componente ale faptei prejudiciabile sunt săvârşite în mod succesiv, dacă lipseşte una dintre aceste componente, vom vorbi fie despre tentativa de infracţiune, fie despre lipsa în genere a infracţiunii.

Unii doctrinari încearcă să găsească tangenţe între infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile şi infracţiunea prelungită (continuată). De exemplu, M. Pocora susţine: „În cazul infracţiunii continuate, fiecare act ce formează elementul material poate atrage răspunderea penală a subiectului activ”. [10] De asemenea, poate genera interpretări contradictorii următoarea afirmaţie a lui C. Bulai şi B.N. Bulai cu privire la infracţiunea continuată: „Infracţiunea, în forma ei tipică, se consumă în momentul consumării primei acţiuni sau inacţiuni, iar săvârşirea celorlalte reprezintă o amplificare atât a activităţii infracţionale, cât şi a rezultatului infracţional”. [11, p. 440-441] În acelaşi context, poate fi menţionată afirmaţia lui M. Basarab: „În ce priveşte momentul consumării infracţiunii continuate, doctrina majoritară este în sensul că infracţiunea se consumă de la prima acţiune care întruneşte trăsăturile unei infracţiuni, însă, prin repetarea faptei, momentul consumării se prelungeşte în timp până la momentul epuizării”. [12, p. 580]

Totuşi, alin. (2) art. 30 CP RM prevede: „Infracţiunea prelungită se consumă din momentul săvârşirii ultimei acţiuni sau inacţiuni infracţionale”. O abordare similară decurge din alin. (2) art. 154 al Codului penal al României, potrivit căruia „termenele prevăzute în prezentul articol (se au în vedere termenele de prescripţie a răspunderii penale – *n.a.*) încep să curgă de la data săvârşirii infracţiunii. În cazul infracţiunilor [...] continuate [termenul curge] de la data săvârşirii ultimei acţiuni sau inacţiuni [...]”.[3]

Infracţiunea prelungită (continuată) nu poate fi considerată consumată din momentul săvârşirii primului act infracţional care alcătuieşte fapta

[3]În literatura de specialitate, s-a menţionat cu drept cuvânt că, pentru a distinge infracţiunea unică în formă continuată de pluralitatea de infracţiuni în formă de concurs, este necesar să se facă distincţia între act ca parte componentă a acţiunii (inacţiunii), pe de o parte, şi acţiune (inacţiune) ca element al infracţiunii, pe de altă parte.* Nici în alin. (2) art. 30 CP RM, nici în alin. (2) art. 154 al Codului penal al României, această axiomă nu este respectată.

* A se vedea în acest sens, de exemplu: Bulai C. Unitatea simplă ca formă a unităţii naturale de infracţiune. În: Studii şi Cercetări Juridice, 1985, nr. 1, p. 65-70.

prejudiciabilă. A afirma contrariul înseamnă a confunda (sub aspectul momentului de consumare) infracţiunea prelungită (continuată) cu infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile.

În cazul infracţiunii prelungite (continuate), actele alcătuitoare au nu un caracter alternativ, ci cumulativ. Pentru ca infracţiunea prelungită să se consume, este necesar ca toate aceste acte să fie săvârşite. Doar în acest mod poate fi realizată integral intenţia infracţională. Doar astfel poate fi respectată prevederea de la alin. (1) art. 25 CP RM: „Infracţiunea se consideră consumată dacă fapta săvârşită întruneşte toate semnele constitutive ale componenţei de infracţiune”.

Cât priveşte infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile, tocmai datorită caracterului alternativ al acestor modalităţi, infracţiunea se consideră consumată în prezenţa oricăreia dintre aceste modalităţi. De exemplu, dacă este săvârşită fabricarea şi punerea în circulaţie a semnelor băneşti false sau a titlurilor de valoare false (art. 236 CP RM), infracţiunea se consumă din momentul săvârşirii faptei în prima dintre modalităţile normative – fabricarea, nu din momentul săvârşirii faptei în a doua dintre modalităţile normative – punerea în circulaţie.

Nu putem fi de acord cu I.A. Zincenko care este de părerea că, atunci când infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile presupune realizarea câtorva dintre aceste modalităţi, vom fi în prezenţa unei infracţiuni prelungite (continuate). [13, p. 307] A face o astfel de afirmaţie înseamnă a confunda momentul de consumare a infracţiunii cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile cu momentul de epuizare a acesteia. T.M. Daniliuk afirmă: „Moment de consumare juridică a infracţiunii cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile trebuie considerat momentul realizării primei dintre aceste modalităţi. Moment de consumare faptică a unei astfel de infracţiuni îl constituie momentul realizării ultimei dintre aceste modalităţi”. [14, p. 14] Ideea, exprimată de către T.M. Daniliuk, este, fără doar şi poate, corectă. Or, consumarea faptică a unei infracţiuni nu poate avea relevanţă în planul calificării acesteia. Chiar şi aşa, nu este necesar să folosim sintagme ca „momentul de consumare juridică a infracţiunii” şi „momentul de consumare faptică a infracţiunii” în locul sintagmelor deja consacrate în terminologia dreptului penal – „momentul de consumare a infracţiunii” şi „momentul de epuizare a infracţiunii”.

După E.-G. Simionescu, „momentul epuizării este important, întrucât în raport cu acesta sunt incidente unele instituţii de drept penal cum ar fi:

aplicarea legii penale în timp, incidenţa actelor de clemenţă, calcularea termenelor de prescripţie”. [15] O asemenea interpretare este în disonanţă cu alin. (1) art. 25 CP RM, dar şi cu concluzia formulată în Decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a României nr. 16 din 08.06.2016 privind pronunţarea unei hotărâri prealabile referitoare la cuprinsul acţiunilor enumerate în art. 29 alin. (1) lit. a), b) şi c) din Legea nr. 656/2002. În această decizie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală face următoarea observaţie cu privire la infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile: „Realizarea oricărei modalităţi a elementului material va conduce la consumarea infracţiunii. Odată consumată infracţiunea, realizarea altei modalităţi a elementului material în baza aceleiaşi rezoluţii infracţionale va fi lipsită de consecinţe juridice”. [3] Aşadar, nu momentul de epuizare a infracţiunii, ci momentul de consumare a infracţiunii este relevant sub aspectul aplicării legii penale în timp, al incidenţei actelor de clemenţă şi al calculării termenelor de prescripţie.

În cazul infracţiunii cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile, epuizarea este posibilă datorită amplificării activităţii infracţionale, adică a realizării celei de-a doua, a treia, a patra etc. modalităţi normative.

Însă, în acest context, trebuie să facem o precizare. Astfel, în primul rând, vorbim despre epuizarea infracţiunii atunci când aceeaşi persoană realizează cel puţin două modalităţi normative ale faptei prejudiciabile. În acest caz, momentul consumării nu poate coincide cu momentul epuizării.

În al doilea rând, epuizarea infracţiunii cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile este posibilă în ipoteza coautoratului.[4] În acest caz, este posibil ca fiecare coautor să realizeze o singură modalitate normativă a faptei prejudiciabile. În ipoteza coautorului care realizează ultima modalitate normativă a faptei prejudiciabile, momentul consumării va coincide cu momentul epuizării.

Apare întrebarea: care este momentul de consumare în cazul în care infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile presupune prezenţa câtorva asemenea modalităţi, fiecare dintre acestea fiind realizate de către persoane diferite? A. Tănase răspunde la această întrebare, prezentând ca exemplu infracţiunile prevăzute la art. 165 CP RM: „Este posibil

[4]Precizăm cu această ocazie că persoanele, care realizează cea de-a doua, a treia, a patra etc. modalitate normativă, nu pot fi considerate complici ai celui care realizează prima dintre modalităţile normative. Asemenea persoane sunt considerate coautori, ca şi persoana care realizează prima dintre modalităţile normative.

ca la fiecare etapă a traficului de fiinţe umane să intervină un alt făptuitor. Atunci, momentul de consumare a infracţiunii trebuie stabilit pentru fiecare din aceşti făptuitori: 1) pentru recrutor: din momentul recrutării victimei, dacă este prezentă una din modalităţile acţiunii adiacente; 2) pentru transportator: din momentul transportării victimei, dacă este prezentă una din modalităţile acţiunii adiacente; 3) pentru cel care realizează transferul: din momentul transferării victimei, dacă este prezentă una din modalităţile acţiunii adiacente; 4) pentru cel care realizează adăpostirea: din momentul adăpostirii victimei, dacă este prezentă una din modalităţile acţiunii adiacente; 5) pentru cel care realizează primirea: din momentul primirii victimei, dacă este prezentă una din modalităţile acţiunii adiacente. [...] În cazul în care realizarea fiecărei modalităţi a acţiunii principale este marcată de intervenţia unui nou făptuitor, momentul de consumare a infracţiunii trebuie stabilit individualizat pentru cele săvârşite de fiecare din aceşti făptuitori, aşa cum am punctat mai sus”. [16]

Sprijinim acest punct de vedere. Orice altă abordare ar presupune un non-sens, și anume că intervenţia unui nou coautor are loc după consumarea infracţiunii. Din interpretarea sistemică a alin. (1) art. 25, art. 41, 51 şi 52 CP RM, rezultă că participaţia este posibilă la orice etapă de săvârşire a infracţiunii, însă până la consumarea acesteia. Important este ca intenţia de intervenţie a unui nou coautor, care urmează să realizeze o altă modalitate normativă a faptei prejudiciabile, să se formeze fie până la realizarea de către un alt coautor a modalităţii normative antecedente a faptei prejudiciabile, fie în procesul realizării de către un alt coautor a modalităţii normative antecedente a faptei prejudiciabile. Însă, nicidecum după aceasta. Altfel, intenţia infracţională îşi pierde caracterul unitar, iar fiecare dintre făptuitori va trebui să răspundă nu pentru infracţiunea comună, ci pentru o infracţiune distinctă.

Supra am afirmat că momentul de consumare a infracţiunii este relevant sub aspectul aplicării legii penale în timp. Astfel, având în vedere prevederile art. 9 CP RM, deducem că – în ipoteza în care infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile presupune prezenţa câtorva asemenea modalităţi, fiecare dintre acestea fiind realizate de către persoane diferite – timpul săvârşirii faptei se consideră timpul realizării de către fiecare coautor a respectivei modalităţi. Dezvoltând ideea şi luând în considerare prevederile alin. (1) art. 12 CP RM, deducem că, în aceeaşi ipoteză, locul săvârşirii faptei se consideră locul realizării de către fiecare coautor a modalităţii normative corespunzătoare.

Infracţiunea cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile poate avea un caracter transnaţional (de exemplu, recrutarea victimei traficului de fiinţe umane este săvârşită în Republica Moldova, iar adăpostirea sau primirea acesteia este săvârşită în Republica Turcia). În conformitate cu alin. (2) art. 12 CP RM, „locul săvârşirii infracţiunii transnaţionale se consideră atare dacă: a) infracţiunea a fost săvârşită pe teritoriul Republicii Moldova şi pe teritoriul a încă, cel puţin, unui alt stat; b) infracţiunea a fost săvârşită pe teritoriul Republicii Moldova, dar o parte substanţială a organizării şi controlului acesteia a avut loc într-un alt stat, şi invers; c) infracţiunea a fost săvârşită pe teritoriul Republicii Moldova, cu implicarea unui grup criminal organizat sau a unei organizaţii (asociaţii) criminale care desfăşoară activitate infracţională în mai mult de un stat, şi invers; d) infracţiunea a fost săvârşită pe teritoriul Republicii Moldova, dar are consecinţe grave într-un alt stat, şi invers”.

Interpretând alin. (2) art. 12 CP RM, Gh. Ulianovschi şi I. Ulianovschi susţin: „Regulile menţionate dau temei de a concluziona că în cazul infracţiunii transnaţionale toate activităţile infracţionale săvârşite în Republica Moldova şi în alte state în ansamblul lor constituie o singură infracţiune unică conform legii penale atât a Republicii Moldova, cât şi a fiecărui stat unde ea s-a manifestat spaţial. De aceea, considerăm că, în cazul infracţiunii transnaţionale, pentru a respecta principiul *non bis in idem*, garantat de art. 7 C.pen. şi de art. 22 C.proc.pen., Republica Moldova poate aplica legea sa penală numai cu condiţia că persoanele participante la ea, în momentul descoperirii ei nu au fost trase la răspundere penală în alt stat pentru activităţile săvârşite în vederea realizării infracţiunii”. [17]

În ipoteza în care infracţiunea transnaţională cu modalităţi normative alternative ale faptei prejudiciabile implică prezenţa câtorva asemenea modalităţi, fiecare dintre acestea fiind realizate de către persoane diferite în state diferite, locul săvârşirii faptei ar trebui identificat în mod individualizat. Deci, locul în cauză ar trebui considerat acel stat în care fiecare coautor a realizat modalitatea normativă corespunzătoare. Totodată, aderând la opinia exprimată de Gh. Ulianovschi şi I. Ulianovschi, menţionăm că nu este admisibil ca, în ipoteza analizată, coautorul să fie tras la răspundere pentru aceeaşi faptă în conformitate cu legislaţia penală a două sau a mai multor state.

Referințe:

1. HOTCA, M.A. Codul penal. Comentarii şi explicaţii. Bucureşti: C.H. Beck, 2007. 1593 p.
2. STRETEANU, F., NIŢU, D. Drept penal. Partea generală, Vol. 1. Bucureşti: Universul Juridic, 2014. 520 p.
3. Decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie din România nr. 16 din 08.06.2016 privind pronunţarea unei hotărâri prealabile referitoare la cuprinsul acţiunilor enumerate în art. 29 alin. (1) lit. a), b) şi c) din Legea nr. 656/2002. În: Monitorul Oficial al României, 2016, nr. 654.
4. COPEŢCHI, S., HADÎRCĂ, I. Calificarea infracţiunilor. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p.
5. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. et al. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudenţa CEDO şi a instanţelor naţionale.). Chişinău: Sarmis, 2009. 860 p.
6. GRAMA, M., BOTNARU, S., ŞAVGA, A. et al. Drept penal. Partea generală. Chişinău: Cartier, 2005. 624 p.
7. GRAMA, M., BOTNARU, S., ŞAVGA, A., GROSU, V. Drept penal. Partea generală. Vol. 1. Chişinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
8. ЩЕПЕЛЬКОВ, В. Квалификация преступлений с альтернативными составами. În: Российская юстиция, 2001, № 10, p. 32-34.
9. Decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie din România nr. 25 din 03.10.2017 referitoare la pronunţarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept „dacă acţiunile enumerate în art. 9 lit. b şi c din Legea nr. 241/2005 reprezintă modalităţi normative distincte de săvârşire a infracţiunii de evaziune fiscală sau variante alternative ale elementului material al infracţiunii unice de evaziune fiscală”. În: Monitorul Oficial al României, 2017, nr. 936.
10. POCORA, M. Aspecte comparative privind infracţiunea continuată, infracţiunea de obicei şi concursul real omogen. În: Conferinţa internaţională „Integrarea europeană, realităţi şi perspective” (Galaţi, 16-17 mai 2008). Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2008, p. 190-194.
11. BULAI, C., BULAI, B.N. Manual de drept penal. Partea generală. Bucureşti: Universul Juridic, 2007. 678 p.
12. MITRACHE, C., STĂNOIU, R.M., MOLNAR, I. et al. Noul Cod penal comentat.

Vol. I (art. 1-56). Bucureşti: C.H. Beck, 2006. 600 p.
13. Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2005. 514 p.
14. ДАНИЛЮК, Т.М. Теоретико-прикладні проблеми встановлення моменту закінчення злочину / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів 2009. 24 p.
15. SIMIONESCU, E.-G. Infracţiunea consumată – formă a infracţiunii intenţionate. În: Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi” din Târgu Jiu, Seria Ştiinţe Juridice, 2013, nr. 4, p. 25-32.
16. TĂNASE, A. Latura obiectivă a infracţiunii de trafic de fiinţe umane (art. 165 C.Pen. RM). În: Revista Naţională de Drept, 2010, nr. 11, p. 18-33.
17. ULIANOVSCHI, Gh., ULIANOVSCHI, I. Locul săvârşirii infracţiunii. Importanţa şi criteriile de stabilire a lui. În: Revista Naţională de Drept, 2009, nr. 7, p. 16-19.